

✓ 1.1 ความเป็นมาของ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง เป็นโครงการพัฒนาชนบท 4 ปี โดยได้รับความช่วยเหลือและการสนับสนุนจาก Baptist Union of Sweden โครงการนี้ได้เริ่มในปี 2530 โดยเน้นการให้ความช่วยเหลือแก่หมู่บ้านของชาวเขา ซึ่งประกอบด้วยเผ่ากะเหรี่ยง ลาหู่ และเผ่าอื่นๆ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองได้เน้นการพัฒนาและให้ความช่วยเหลือ 5 ด้านคือ

1. การตลาดการเกษตร
2. ธนาคารข้าว
3. ธนาคารปุ๋ยและวัสดุอุปกรณ์การเกษตร
4. การพัฒนาความร่วมมือของชุมชน
5. การอบรมด้านจันทะภาวะ

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ก่อตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. เพื่อช่วยเหลือชาวเขา (ส่วนมากเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและลาหู่) ในด้านผลผลิตการเกษตร ด้านการตลาด นอกจากนี้ทางโครงการได้ให้บริการด้านการขนส่งแก่ชาวบ้านเมื่อมีความต้องการ
2. เพื่อช่วยเหลือด้านการจัดอบรม เช่น แนะนำให้ความรู้ และความร่วมมือขั้นพื้นฐานสำหรับชาวบ้าน ในการที่จะตั้งกลุ่มธนาคารข้าว ธนาคารปุ๋ย ด้านการตลาด และกลุ่มผลผลิตการเกษตรและอื่นๆ
3. ช่วยเหลือด้านเงินทุน โดยให้กลุ่มกู้ยืมเงินซื้อปุ๋ย และอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ สำหรับกลุ่มธนาคารปุ๋ยตลอดจนการให้การอบรมและวิธีการปฏิบัติ
4. ช่วยเหลือในการสร้างยุ้งฉางที่มีลักษณะแบบอย่างถูกต้องแก่กลุ่มธนาคารข้าว
5. จัดการฝึกอบรมด้านบัญชีและด้านการบริหารกลุ่มธนาคารข้าว
6. ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการของการทำหน้าที่ฉันทะภาวะที่ดีต่อคริสตจักร ตลอดจนวิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้และอื่นๆ

นอกจากนี้โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ยังให้การสนับสนุนชาวเขาใน 5 รูปแบบดังต่อไปนี้

1. การตลาด

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ได้ให้ความช่วยเหลือชาวเขาในด้านการตลาดและการจำหน่ายผลผลิตการเกษตร ซึ่งทางโครงการได้เริ่มจากในการช่วยตลาดในการขายผลผลิตการเกษตรรวมทั้งให้คำแนะนำการคัดเลือกพันธุ์พืชบางอย่างเช่น เมล็ดกาแฟ, เมล็ดถั่วแดง, เมล็ดถั่วเหลือง, ชিং, งาและละหุ่ง นอกจากนี้โครงการยังได้ให้การบริการด้านการขนส่ง การจำหน่ายผลผลิตการเกษตรจากหมู่บ้านถึงตัวเมือง เชียงใหม่ และทางโครงการจะเป็นผู้ติดต่อหาตลาดและแหล่งที่รับซื้อพืชผลในราคาที่สูง นอกจากนี้ยังให้คำแนะนำเกี่ยวกับการคัดเลือกคุณภาพพันธุ์พืชและความต้องการของตลาดตลอดจนการแนะนำด้านการใช้ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืชที่ถูกต้อง

ในการขายพืชผลของชาวบ้านนั้น หากชาวบ้านใช้บริการการขนส่งของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงทางโครงการจะคิดค่าบริการ ร้อยละ 10 บาท ของราคามือผลเพื่อนำไปใช้สำหรับค่าใช้จ่ายในการสัมมนา และการอบรมเพิ่มพูนความรู้ และเทคนิคใหม่ให้แก่ชาวบ้าน

2. ธนาคารข้าว

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ได้ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนให้หมู่บ้านตั้งกลุ่มธนาคารข้าว โดยทางโครงการจะจัดให้มีการอบรมแนะนำแนวทางปฏิบัติด้านการบริหาร, การบำรุงรักษาและผลประโยชน์ตลอดจนปัญหาของธนาคารข้าว โดยทางโครงการจะจัดให้มีการสัมมนาพิเศษขึ้นที่เชียงใหม่ ในด้านการปฏิบัติการดำเนินงานของการตั้งกลุ่มธนาคารข้าว

กลุ่มที่จะตั้งธนาคารข้าวได้จะต้องมีสมาชิกอย่างน้อย 15 ครอบครัวขึ้นไป และทางโครงการจะเป็นผู้สร้างยุ้งฉางข้าวให้แก่กลุ่มเท่านั้น ทางโครงการจะไม่เป็นผู้จัดหาหรือซื้อข้าวให้แก่กลุ่ม และทางโครงการทำการตกลงกับกลุ่มธนาคารข้าวว่าในช่วงระยะเวลา 3 ปี ยุ้งฉางข้าวยังเป็นกรรมสิทธิ์ของโครงการอยู่ ในช่วงระยะนี้ทางโครงการจะเป็นผู้ให้คำแนะนำแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับธนาคารข้าว และโครงการจะจัดให้มีการอบรมสำหรับตัวแทนของกลุ่มธนาคารข้าวแต่ละกลุ่มเข้ารับการอบรมอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์

3. ธนาคารปุ๋ยและอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองได้ให้การสนับสนุนด้านวัสดุเคมีทางการเกษตร ปุ๋ย-ยาและอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากที่ชาวบ้านจะต้องเรียนรู้ และเข้าใจถึงวิธีการใช้ที่ถูกต้องเพื่อประโยชน์ด้านผลผลิตทางการเกษตร ดังนั้นทางโครงการจึงมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยเหลือชาวบ้าน โครงการให้ความช่วยเหลือด้านการตั้งกลุ่มธนาคารปุ๋ย และอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในหลายรูปแบบ โครงการจัดการอบรมเกี่ยวกับการตั้งกลุ่มธนาคารปุ๋ย โดยให้คำแนะนำอธิบายถึงเป้าหมายและผลประโยชน์ในการจัดตั้งกลุ่มธนาคารปุ๋ยและธนาคารข้าว นอกจากนี้ ทางโครงการยังมีเงินทุนสำรองให้กู้สำหรับซื้อปุ๋ย-อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตรให้แก่ทางกลุ่ม โดยทางกลุ่มจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ทางโครงการได้วางไว้ ซึ่งทางโครงการจะเป็นผู้แนะนำ และอธิบายเกี่ยวกับธนาคารปุ๋ยและอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ ในการกู้เงินทุนนั้นในช่วงระยะเวลา 3-5 ปี ให้กู้โดยไม่คิดดอกเบี้ย แต่จะต้องจ่ายคืนตามจำนวนที่กู้ไปให้ กับทางโครงการตามสัญญาที่ตกลงกันไว้

โครงการจะเป็นผู้จัดหาซื้อปุ๋ยที่มีคุณภาพดีและราคาถูกให้แก่กลุ่มธนาคารปุ๋ย ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับกลุ่ม และบริการด้านการขนส่งปุ๋ยให้ถึงหมู่บ้าน ทางโครงการจะเป็นผู้ส่งเสริมด้านความรู้ และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ย-ยาปราบศัตรูพืชที่ถูกต้อง นอกจากนี้ทางโครงการยังอบรมถึงวิธีการป้องกันโรค โดยใช้วิธีแบบธรรมชาติและโดยทางโครงการจะเปิดโอกาสให้ผู้บริหารของกลุ่มเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับวิธีการทำบัญชีและการดำเนินงานของกลุ่ม

4. แผนงานของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง

เป้าหมายอันสำคัญของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองคือการใช้ชาวบ้านในหมู่บ้านช่วยกันหาวิธีในการจะแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยการที่ไม่พึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากกลุ่มภายนอก โดยทางโครงการจะเป็นผู้ให้การสนับสนุน และส่งเสริมด้านความรู้ในการตั้งกลุ่มสหกรณ์ภายในหมู่บ้านและยังให้โอกาสสำหรับผู้บริหารกลุ่มมาอบรมเพื่อที่จะให้ความรู้ถึงวิธีการทำบัญชีและการบริหารงานถึงกลุ่มสหกรณ์

5. การอบรมด้านฉันทการะ

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง จะให้การอบรมด้านฉันทการะแก่หมู่บ้านที่นับถือศาสนาคริสต์ได้เรียนรู้และเข้าใจถึงพื้นฐานหน้าที่ของฉันทการะ และเป็นสิ่งจำเป็นที่ชาวคริสต์เตียนจะต้องเข้าใจ และนำมาใช้กับการดำเนินชีวิต และในคริสตจักร ซึ่งเป้าหมายสำคัญคือ ให้ชาวคริสต์เตียนได้รับผิดชอบ และรู้หน้าที่ของการเป็นคริสต์เตียนที่ดี และรู้จักการถวาย และสนับสนุนให้ความช่วยเหลือคริสตจักรท้องถิ่น และคณะคริสตจักรเหมือนกับคณะคริสตจักร ได้ให้ความช่วยเหลือต่อพี่น้องชาวเขาที่ต้องการความช่วยเหลือ

การอบรมด้านฉันทการะมีการดำเนินงานในหลายรูปแบบดังต่อไปนี้

- ก.) การอบรมศิษยาภิบาล และผู้ประกาศในเรื่อง การเพิ่มพูนการถวาย ความกระตือรือร้นในการมีชีวิตอยู่ร่วมในคริสตจักร และการพัฒนาบุคคลของสมาชิกคริสตจักรในด้านชีวิตฝ่ายจิตวิญญาณ
- ข.) การสอนความรู้ขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับด้านฉันทการะของคริสต์เตียนในระหว่างการประชุมแต่ละครั้ง ในการอบรม หรือในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง
- ค.) ให้การสนับสนุนรู้จัก และจัดสรรการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มที่ได้รับความช่วยเหลือจากโครงการ และคริสตจักรท้องถิ่น เช่น การให้คำแนะนำ และให้ความคิดเห็นในการจัดสรรแบ่งปันเปอร์เซ็นต์ค่ากำไรจากธนาคารปุ๋ยเพื่อช่วยเหลือ และสนับสนุนคริสตจักรท้องถิ่นหรือสภาคริสตจักร
- ง.) สอนถึงความเชื่อของคริสต์เตียนในการแบ่งปัน หรือช่วยเหลือให้แก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ

หลังจากดำเนินการได้ 2 ปี โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองได้จัดตั้งกลุ่มธนาคารข้าว จำนวน 5 แห่ง และธนาคารปุ๋ย จำนวน 10 แห่ง รวม 15 หมู่บ้านใน 7 จังหวัด ทางภาคเหนือและภาคกลางของประเทศไทย ความช่วยเหลือโครงการฯ ได้มุ่งไปที่กลุ่มชาวเขาอันประกอบด้วย ล่าหู่ กะเหรี่ยง และม้ง ปัจจุบันนี้การดำเนินงานของโครงการยังไม่ได้มีการติดตามเพื่อประเมินผลงานและการปฏิบัติงาน ดังนั้น ทางโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง จึงได้ร่วมกับศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยพายัพ ดำเนินการติดตามและประเมินกิจกรรมของโครงการ เพื่อผลทางด้านปรับปรุงและกำหนดแนวทางการดำเนินงานของโครงการฯ ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการติดตามประเมินผลกิจกรรม

วัตถุประสงค์หลักในการติดตามและประเมินกิจกรรมธนาคารข้าว และธนาคารปุ๋ยของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ได้แก่ ความพยายามที่จะค้นหาข้อมูลและหาคำตอบเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงดำเนินงาน และการบริหาร โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์รองดังนี้

1. เพื่อติดตามผลและประเมินกิจกรรมธนาคารข้าว และธนาคารปุ๋ยที่มีต่อประชาชนในพื้นที่โครงการ
2. เพื่อพิจารณาถึงความสำเร็จและปัญหาของกิจกรรมธนาคารข้าวและธนาคารปุ๋ย
3. เพื่อศึกษาและหาวิธีการที่เหมาะสมในการดำเนินงานของกิจกรรมธนาคารข้าว และธนาคารปุ๋ยให้มีประสิทธิภาพและดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในอนาคตหลังจากสิ้นสุดโครงการ

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินกิจกรรม

การติดตามและประเมินกิจกรรมครั้งนี้จะได้รับประโยชน์และเป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ให้มีระบบการบริหารและการจัดการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนหารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาให้โครงการดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับแนวการดำเนินชีวิตของชาวเขานบนพื้นที่สูงต่อไป

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัยเพื่อติดตามและประเมินกิจกรรม

การติดตามและประเมินกิจกรรมของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองได้กำหนดขอบเขตกลุ่มตัวอย่างและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตของการติดตามและประเมินกิจกรรม

ขอบเขตของการติดตามและประเมินกิจกรรมธนาคารข้าวและธนาคารปุย ได้อาศัย เอกสารรายงานผลการปฏิบัติงานของกิจกรรมธนาคารข้าว และธนาคารปุยของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง โดยได้ร่วมหารือกับที่ปรึกษาของโครงการ และผู้จัดการโครงการในการคัดเลือกหมู่บ้านพื้นที่เพื่อติดตามงานและประเมินกิจกรรม ซึ่งได้ร่วมกันคัดเลือกทั้งหมด 8 หมู่บ้านดังนี้

1. บ้านเจดีย์ไค้ ตำบลแม่กุ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก
2. บ้านสันป่าไร่เหนือ ตำบลแม่จะเรอ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก
3. บ้านแม่ขุนล่าง ตำบลหัวเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
4. บ้านนาเกลือตอย ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
5. บ้านแม่ปิง ตำบลสมอฮี้ อำเภอปาย จังหวัดเชียงใหม่
6. บ้านแม่ขวมน้อย ตำบลแม่ขวมน้อย อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
7. บ้านหัวมะราง ตำบลแม่สาวาง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่
8. บ้านวังดิน ตำบลแม่สาวาง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่

1.4.2 กลุ่มตัวอย่างและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการติดตามและประเมินกิจกรรมของโครงการครั้งนี้ คือ กลุ่มเกษตรกรชาวเขาเผ่าม้งกะเหรี่ยง และลาหู่ ซึ่งเป็นกลุ่มสมาชิกที่ได้รับการสนับสนุนกิจกรรมธนาคารข้าวและธนาคารปุยจากโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ทางด้านการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างนั้นได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทั้งนี้เพื่อผลทางการศึกษาเฉพาะกรณี (The Case - Study Approach)

1.4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลของการติดตามและประเมินกิจกรรมธนาคารข้าว และธนาคารปุยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบลึก (Indepth Interview) ประกอบกับวิธีการประเมินสภาวะ

เร่งด่วนของชนบท หรือ Rapid Rural Appraisal : RRA โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์ เป็น เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากนี้ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของคณะกรรมการธนาคารปู้ยและธนาคารข้าว ตลอดจนแบบฟอร์มการสำรวจหมู่บ้านของ โครงการพัฒนา ชุมชนเลี้ยงตนเอง เพื่อประกอบการพิจารณาติดตามและประเมินกิจกรรมของ โครงการ

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ได้ทำในรูปของการวิเคราะห์และวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive) ประกอบกับการเสนอตารางประกอบการอธิบาย โดยได้เสนอผลการประเมิน ทั้งหมดเกี่ยวกับกิจกรรมแต่ละกิจกรรมและภาพรวมของ โครงการ